

CLARA
L'art per dins

Lletra: Jordi Llavina i Marc Donat

Música: Josep Maria Guix

Un matí lluent de sol

COR:

Un matí lluent de sol
una nena que es diu Clara
i que passa el juliol
(i mig mes d'agost, encara)

amb la Blanca, la seva àvia,
en un poble de marina,
s'ha assegut sota una gàbia
on refila una cardina.

—M'avorreixo —diu la nena.
Llavors l'àvia, que la sent,
li respon, amb veu serena:
—S'avorreix qui res no entén.

I l'agafa per la mà,
i la fa seure al jardí.
—¿Veus quin arbre i quin vent fa?
Ai, que bé que s'està aquí!

Quan ja fa una hora que hi són,
la xiqueta es desficia.
I és com un gelat que es fon
sota el sol brulent del dia.

—Àvia, vull veure el Miró
i aquell gat tan eixerit.
Vol dir estels en la foscor,
vol dir un quadre d'en Magritte.

La senyora, que és molt viva
i coneix molt bé la Clara,
s'encamina, expeditiva,
sense fer gens de gatzara,

cap a aquella última estança,
i no para fins que es troba
en el lloc on mai no es cansa
—cau secret, íntima cova.

És la seva llibreria,

el racó més estimat,
on, d'una prestatgeria,
en despenja estels i gat.

ESCENA 1 Casa de l'àvia

(La Clara i la seva àvia estan desvagades al menjador de casa. La noia no sap què fer. Durant tota l'escena l'àvia no treu els ulls d'un llibre que està fullejant.)

CLARA
Àvia...

BLANCA
Què...

CLARA
M'avorreixo...

BLANCA
Ahà...

(Passen uns instants.)

CLARA
Àvia...

BLANCA
Ahahà...

CLARA
M'avorreixo, no sé què fer.

BLANCA
Pela patates i fes-ne puré...

CLARA
Àvia!...

BLANCA
Doncs avorreix-te, avorrir-se també està bé!

CLARA
I si fem un d'aquells berenars bomba? Creps de plàtan amb xocolata, suc de taronja i papaia i gelat de maracujà...

BLANCA
Fa molt poc que acabem de dinar.

CLARA
I si tornem a anar al trencaones amb la bicicleta?

BLANCA
Ta mare et vindrà a buscar de seguida i encara t'has de fer la maleta...

CLARA
I si acabem el grafiti que hi ha sota el pont de la via?

BLANCA
L'estiu que ve... o un altre dia.

(Passen uns instants.)

CLARA
Àvia...

BLANCA
Què...

CLARA
M'avorreixo!

BLANCA
Noia, doncs desavorreix-te... Per què no agafes un llibre?

CLARA
Un llibre, uauuuu!... *(De cop li canvia la cara.)* D'acord. Em pots deixar el que estàs mirant tu?

BLANCA
Ha de ser aquest, precisament?

CLARA
Ahà...

BLANCA
Ahahà...

CLARA
Ahahahà...

(L'àvia li deixa el llibre i la Clara el va fullejant mentre canta.)

En un llibre

CLARA:
En un llibre hi ha les veus
de les plantes i animals.
Hi ha muntanyes, hi ha les deus,
viaranyes i camins rals,

munts de pedres, i persones,
hi ha deserts i llocs glaçats,
la mar, eriçada d'ones,
i l'herbei que forma els prats.

Que un bon llibre és una escala
que ens permet poder pujar.
Recollit com una cala,
creador com una mà.

(La Clara acaba de cantar i la Clara es queda mirant amunt.)

CLARA

Saps què em recorda aquell núvol?...

BLANCA

Ahahà...

CLARA

Una d'aquelles ovelles de Henry Moore de l'exposició que vam anar a veure la setmana passada... També hi és en aquest llibre.

BLANCA

Ahahahà...

CLARA

Oi que s'hi assembla?

(La Clara es queda mirant el núvol. L'àvia mira el llibre i canta.)

Jo vull el be

BLANCA:

«El be, jo vull el be»,
ordena ara la Clara.
Del cos, no se'n veu re:
la cara, sols la cara.

COR:

Fa fila de persona,
d'algú sense malícia.
Potser passa l'estona
en un prat de Galícia.

BLANCA:

¿Què passa si rumia,
quan deixa el seu ramat?
Pensa en la llum del dia,
pensa en un carro alat.

COR:

Potser pensa i no diu:
"El bé, jo vull el bé".
Oh vida, aigua de riu:
fa via i no es deté.

BLANCA:

El bé és un mot abstracte,
i la bondat, no tant.
Tu esmola el teu olfacte
i ves filosofant.

ESCENA 2 Casa de l'àvia

(Altre cop posició inicial.)

CLARA
Àvia...

BLANCA
Què....

CLARA
Ha estat un estiu fabulós. L'estiu que ve tornarem a fer tantes coses?

BLANCA
En farem moltes més, però no ho vagis explicant gaire, que ta mare potser no et deixa tornar...

CLARA
(Estrafent un accent estranger o una veu peculiar que vol imitar la mare.)
Et deixo amb la teva àvia tocacampanes, tornaré d'aquí quinze dies, porta't bé, i no facis el ruc!

BLANCA
(Imitant l'accent estrefet que acaba de fer la Clara.)
Et vindré a buscar la Clara d'aquí quinze dies. Procura no ficar-te en cap embolic dels teus!

CLARA
Ai, si sabés...

(Riu.)

CLARA
Àvia...

BLANCA
Què...

CLARA
Un últim embolic...

BLANCA
No tenim temps, d'aquí una horeta et ve a buscar ta mare.

CLARA
Amb una hora n'hi ha prou, sisplau, siusplau, siusplau...

BLANCA
D'acooord. Farem un viatge.

CLARA
Un viatge? A on?

BLANCA
Al món de l'art.

CLARA
Al món de l'art?

(Primera aparició del motiu musical de la capsa de música.)

BLANCA

Sí. I començarem pel quadre de Miró que tinc tot ple de pols a les golfes.

CLARA

Però els quadres de Miró no es tenen a casa, àvia. Ningú té un Miró a casa...

BLANCA

Sí, si els té una àvia tocampanes com la teva. Vine amb mi. Però m'has de prometre que no ho diràs a ningú.

CLARA

Ahà.

BLANCA

I menys a ta mare.

CLARA

Ahahà.

BLANCA

I que em faràs cas.

CLARA

Ahahahà.

BLANCA

I que faràs silenci.

CLARA

Aaaaaah...

Abans de mirar ens cal

BLANCA (versos 1 i 3) COR (vers 2)

Abans de mirar ens cal
—Clara, carona clara—
dos ulls per veure-hi clar.

Ara, que tant se val
—Clara, carona clara—
si els ulls són apagats.

L'únic que de debò
—Clara, carona clara—
no pot faltar-hi mai,

car fa néixer el mirar,
—Clara, carona clara—
és el desig de veure-hi.

ESCENA 3 Golfes de casa l'àvia

CLARA

Alça, àvia, quants trastos. Si sembla un museu! I mira quants llibres, i aquests pinzells, i què és això? Un marc sense tela. I on és aquest quadre de Miró?

BLANCA

El tens davant teu.

(L'àvia assenyala el marc. La Clara es posa a riure.)

CLARA

Aquest marc? Àvia, ja deien que Miró pintava coses estranyes, però un marc així sol...

(Torna a sonar el motiu de la capseta de música.)

BLANCA

Aquest marc és especial.

CLARA

I què té d'especial un marc com aquest? Només és un marc...

BLANCA

Per què no hi entres?

CLARA

Què vols dir que hi entri?

BLANCA

Com si entressis per una finestra. Fica-t'hi tu primer, jo aniré darrere teu. I sobretot, fes silenci.

Senyora Clara

DOBLE COR

Senyora Clara, no es pensi
que entrarà mai en cap quadre
si abans no guarda silenci.

(Mentre sona aquesta cançó, la Clara primer i la Blanca després entren dins del món de l'art.)

ESCENA 4 A l'altra banda dels quadres

CLARA

Àvia, on som?

BLANCA

A l'altra banda dels quadres.

CLARA

Què vols dir a l'altra banda dels quadres?

BLANCA

Doncs el que he dit. Som a dins dels quadres. Som a dins de les pintures que veiem quan anem a un museu o estem a casa, o les mirem en un llibre. Però no ens veu ningú...

CLARA

Àvia, què t'empatolles? Que t'has begut l'enteniment?

BLANCA

Que incrèdul que és aquest jovent... Fem una cosa. Gira't, mira ara el marc... Aquí tens el teu Miró. Què et sembla?

CLARA

Ualaaaaa, és el Miró.

BLANCA

Doncs tu hi ets a dins.

Una estrella, dues, tres

CLARA + COR:

Una estrella, dues, tres.
I una lluna amb tinta blava.
Una estrella, trenta-tres.
I dos ulls, i una mirada.

BLANCA:

No hi ha res com, a la nit,
saber perdre's —hora llarga—
contemplant embadalit,
com espurnes d'una farga,
les estrelles lluminoses
les llumetes mai no foses.

CLARA + COR:

Una estrella, dues, tres.
I una lluna amb tinta blava.
Una estrella, trenta-tres.
I dos ulls, i una mirada.

BLANCA:

I si encara la foscor
no ha esbandit del tot la llum
mira el quadro d'en Miró:
cel de nit, color i resum!

ESCENA 5 A l'altra banda dels quadres

CLARA

Àvia, que fort!!! Com pot ser?

BLANCA

(Imitant la Clara.)

Àvia, que fort!!! Com pot ser?

CLARA

No, àvia, de debò, explica-m'ho... Com pot ser? Ho sap més gent? Com te'n vas assabentar? I quan? Com se surt d'aquí? Ho puc explicar?

BLANCA

Para el carro!... A veure, com pot ser, no és important. Com ho vaig descobrir, tampoc. Quan? Fa molt... L'important és que ho puc fer, que ho podem fer les dues... I no, no l'hi pots dir a ningú. Però sobretot a ta mare. Només faltaria que se n'assabentés...

(La Clara mira cap al públic, a qui pren per la gent que està observant els quadres.)

CLARA

I tota aquesta gent que hi ha mirant el quadre, qui són?

BLANCA

La gent que l'està mirant des del món real. En un museu, en un llibre...

CLARA

I ens poden veure?

BLANCA

No, ells no ens veuen.

CLARA

Mira aquell paio d'allà, fa pinta de saberut, com es mira el Miró... I aquelles noies, com s'ho miren embadalides i... Però, àvia, quants quadres hi ha?

BLANCA

Tots els que vulguis. En vols cap de concret?

CLARA

Sí... Aquell Pollock que hi ha al Metropolitan de Nova York; és un dels meus preferits.

BLANCA

Doncs anem-hi!

Pollock

ESCENA 6 A l'altra banda dels quadres

CLARA

Però, àvia, si els quadres estan en museus, o en cases particulars, però en ciutats escampades pel món...

BLANCA

Per tot arreu.

CLARA

Nosaltres, en canvi, en un tres i no res els tenim davant...

BLANCA

Som dins del món de l'art, i en aquest món no hi ha ciutats, no hi ha països, no hi ha distàncies.
Es tracta d'anar cap aquí..., cap allà...

CLARA

Vols dir que aquest quadre i els d'un museu a l'altra punta del món...

BLANCA

Els tens a tocar. Mira. Recordes aquell quadre del menjador de casa meva que quan eres petita et feia tanta por?

CLARA

El dels cavalls? Oh, i tant que me'n recordo. Encara ara m'espanta una miqueta.

BLANCA

Doncs, mira, aquí el tens!

CLARA

Alça...

Cavalls

COR:

Cavalls de pelatge blanc,
Cavalls de color de cendra.
Cavalls rojos com el fang.
Molts cavalls, cavalls de guerra.

(¿Per fer guerra, aquests cavalls?
Si ells estimen el passeig!
Trot petit de baixar valls,
galop llarg fins a un rabeig.)

N'hi ha de blancs, de color cendra
i d'un roig encès de sang...
Són els fermes cavalls de guerra,
poderosos com un tanc.

Els cavalls que m'agraden
són aquells del prat anglès.
Si no corren, potser baden
amb un núvol de no res.

Croc catroc, catroc catric:
Si calciguen armadura,
sota hi ha un cor enemic.
Volen carn, dolça pastura!

No: el que volen és la joia
d'abeurar-se i menjar alfals.
I que els munti alguna noia,
pel verd clar d'alguns verals.

Quins renills de cavalls bojós!

I és que ja ensumen la sang!
En tropell: blancs, grisos, rojos.
(que els ferits moren al fang).

Entremig de tantes llances,
cavalls grassos de la mort.
El destí té unes balances:
dos platets de vària sort.

Vull un món sense els estralls
odiosos de cap guerra,
Jo voldria que la terra
estimés sempre els cavalls!

ESCENA 7 A l'altra banda dels quadres

CLARA

Que fort, àvia! I quanta estona ens hi podem estar, aquí dins?

BLANCA

L'estona que vulguis... Quan te'n canses, surts i llestos...

CLARA

I quan vulguem sortir, què hem de fer?

BLANCA

Doncs seguir la música per tornar a trobar el quadre per on hem entrat.

CLARA

Tu quants dies t'hi has passat, aquí dins?

BLANCA

De vegades una tarda, de vegades un dia sencer..., depèn.

CLARA

De què depèn?

BLANCA

De si hi entro sola o acompanyada...

CLARA

Hi has entrat amb algú més? Amb qui? Amb la mare?

BLANCA

Amb ta mare? No... Impossible, em prendria per boja.

CLARA

L'àvia tocacampanes...

(Comença la intro de «Pobre vailet».)

CLARA

És fabulós... Àvia, mira aquest noi del quadre... Sembla que em mira...

BLANCA

Clara, no t'acostis tant als quadres.

CLARA
Aquí va bé?

BLANCA
Una mica més enrere. És que si toques la tela...

CLARA
Mira, s'ha tornat a moure...

BLANCA
Clara, escolta'm bé, si toques la tela...

CLARA
Semblava que em mirava...

BLANCA
Clara, que em sents?

Pobre vailet

CLARA:
Pobre vailet
de cara trista
i gorra blava.
Deu ser el fillet
d'algun artista,
i passa gana.

COR:
Sembla un nen savi,
sembla un entès.
No cal que el llavi
li hagi dit res.
Sembla manyac,
de cor ben net.
¿Dorm dins un sac?
¿El glaça el fred?

BLANCA
Du una jaqueta
per la creixença.
Pobre minyó!
¿Veu cap galeta?
Potser és que pensa
en un crostó!

CLARA
I les sabates
li fan badall
de sucar al toll
i apartar rates.

—pobre vailet!—.
Fa veu de poll.

CLARA
Es mouen els personatges aquí dins?

BLANCA
No m'estàs escoltant... No t'hi pots acostar. Clara, compte!

CLARA
I ens veuen els personatges dels quadres?

BLANCA
Clara...

BLANCA
Feta de lluita,
té molt sentit
la vida, al·lot.
De fuita en fuita,
recorda el kid
del gran Charlot.

CLARA
És la persona
que em cau més bé
del món pintat!
Fa una carona
com d'esparver,
el molt salat!

COR:
Sembla un nen savi,
sembla un entès.
No cal que el llavi
li hagi dit res.
Sembla manyac,
de cor ben net.
¿Dorm dins un sac?
¿El glaça el fred?

BLANCA
CLARA, NO LA TOQUIS!!!

ESCENA 8 Museu

(Absorta en la cançó i el quadre, la Clara s'hi ha acostat tant que l'ha tocat. I és tocant-lo que es desfà l'encanteri i la Clara surt de dins del món dels quadres, sembla que a un altre museu. De seguida la segueix l'àvia.)

BLANCA

T'estava dient que si toques la tela, es trenca l'encanteri!!!

CLARA

Àvia, què ha passat? On som?

BLANCA

A veure... Aquest autoretrat em sona. Diria que és de la Lluïsa Vidal. Això vol dir que som al MNAC, al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

CLARA

A Barcelona? Encara sort que no hem anat gaire lluny.

BLANCA

Sí, però igualment hem d'afanyar-nos a sortir d'aquí! Ah! Mira aquesta escultura!

(La Blanca es queda mirant el director d'orquestra, que ha de quedar-se quiet com un estaquirot. La Blanca comença a fer una volta molt a poc a poc al seu costat mentre va explicant la manera com tornar a entrar al món de l'art davant d'una escultura.)

BLANCA

Vine. Camina fent voltes a l'escultura. Molt a poc a poc, no deixis ni un moment de mirar-la. Més a poc a poc encara...

(Torna a sonar el motiu musical de la capseta de música, el director ha de continuar fent l'estàtua.)

BLANCA

No deixis de mirar l'escultura. Continua així... Una mica més!

(Just quan completen la volta, el director tornarà a moure's, donant l'entrada a algun músic, i la música es reprèn i totes dues apareixen de nou dins del món de l'art, ara davant d'un rostre ciclòdic.)

¿No veus quin cap més antic?

COR:

¿No veus quin cap més antic

i quina cara més jove?

¿No faries un pessic

a aquesta galta tan tova?

Sense boca, cap orella,

no té ulls, sols una nàpia.

Ni la testa d'una ovella

tindrà mai tanta prosàpia.

Sembla un ésser del tot cor,
delicat com un gerani.
Sembla un fill de Henry Moore
o un parent de Modigliani.

Que el que té cinquanta segles
pot semblar-nos ben modern.
L'art, de sempre, trenca regles:
¿On hi ha el cel? ¿On és, l'infern?

ESCENA 9 A l'altra banda dels quadres

CLARA
Que bé, tornar a ser aquí dins.

BLANCA
Sí, ens ha anat d'un pèl.

CLARA
Què hauria passat si no hi hagués cap escultura o cap marc sense quadre?

BLANCA
Doncs que hauríem hagut de tornar des d'on fóssim.

CLARA
Vols dir que si fos a Austràlia, trigaríem dies...

BLANCA
Ahà...

CLARA
Tret que trobéssim algun museu...?

BLANCA
Ahahà...

CLARA
Amb algun marc sense tela...

BLANCA
Ahahahà...

(Mentre enraonen, arriben fins a l'escultura del nen de l'espina.)

El nen de l'espina

CLARA + COR
¿Qui és aquest nen, àvia Blanca?
¿! què fa, tocant-se el peu?

BLANCA

A aquest nen que s'eixarranca
se li ha clavat una espina
a la part de dins el peu.
Com que té la vista fina,
de ben segur que se la treu.

CLARA + COR

Àvia, ¿una espina de peix?

BLANCA

No, és una espina de rosa.
(Que hi ha cops que en fem un feix,
de ben poca, poca cosa!)

CLARA + COR

Una espina, ai quin esglai,
com la punxa d'una estella.

BLANCA

No pateixis, prò, que mai
dins la carn no es farà vella!

BLANCA + COR

Aquest nen, que va ben nu,
du una espina al tou del peu.
I si ell sol no se la treu,
haurà d'ajudar-l'hi algú.

ESCENA 10. A l'altra banda dels quadres

CLARA

Tot plegat és fabulós. M'hi quedaria hores i hores... Mira aquesta escultura, que maca!!!

BLANCA

És de l'Augusta Savage, la meva escultora preferida i si et gires veuràs un quadre de Morisot, una pintora impressionista contemporània de Degas o Renoir... Allà hi ha un quadre de la Frida Kahlo, i allà un altre de la Sonia Delaunay, i allà un de l'Artemisa Gentileschi...

CLARA

No n'hem vist gaires, de dones artistes...

BLANCA

Tens tota la raó. La història de l'art també ha estat monopolitzada pels homes. Ells sempre han tingut les oportunitats de mostrar el seu talent, i les que pintaven o feien escultures o música, o escrivien... han estat gairebé sempre invisibilitzades.

CLARA

Jo no en conec gaires, de dones artistes...

BLANCA

Doncs n'hi ha moltes, més de les que creiem. Però la majoria de llibres no en parlen i la majoria de museus no les exposen, però n'hi ha, i cada vegada n'hi haurà més.. El que hem de fer és fer-les visibles... Saps què?

CLARA
Què, digues...

BLANCA
Que el dia que tornis et prometo que farem una ruta per obres de dones artistes de tot el món.

CLARA
I no la podem fer ara?

(El motiu musical de la caixa de música torna a fer-se present molt tímidament.)

BLANCA
Ara no que se'ns ha fet tard i t'ho hauria d'explicar ràpid i malament. Ta mare deu estar a punt d'arribar i només faltaria que no ens trobés.

CLARA
D'acord! Tu guanyes. I com ens ho farem per sortir per on toca?

BLANCA
Sents la melodia? És la capseta de música que he deixat a casa sonant... Hauríem de trobar d'on ve.

CLARA
Per què?

BLANCA
Perquè ens porti fins al marc per on hem entrat primer.

CLARA
Saps?, aquest cop t'has superat. Ha sigut la millor aventura de totes. Llàstima que no la pugui explicar.

BLANCA
Afanya't, Clara, no queda gaire temps... Hem de trobar la sortida, de pressa.

CLARA
Àvia, aquí hi ha una cova tota de pedra.

BLANCA
Doncs per aquí, corre, Clara...

És una cova de pedra blavosa

BLANCA + CLARA + COR

És una cova de pedra blavosa,
que s'emmiralla en un llit d'aigua clara.
A la paret, si t'hi fixes, mig fosa,
hi ha dibuixada la por d'una cara.

Digue'm si trobes, mirant la paret

de pedra llisa que l'aigua polia,
un cap de gat, més submís que gallet,
sense bigotis i uns ulls d'atonía.

CLARA
Què passa si no trobem la sortida?

BLANCA
Que quan ta mare pugui a les golfes a buscar-nos, no ens trobarà. I si tanca la capsa o mou el quadre, quedarem atrapades aquí dins.

CLARA
Per aquí, àvia, per aquí... Vols dir que...

BLANCA
Exacte. Si la capsa es tanca no sabrem d'on ve la música, i no sabrem cap on anar...

BLANCA + CLARA + COR

I el color aquest, rovellós de ferida,
¿què et suggereix, en un blau de glacera?
El flameig verd en la roca és la vida,
que sempre empeny i que mai no es fa enrere.

Recer de l'art, una cova semblant
a l'escenari acollent d'un teatre.
Deixeu-hi al mig aquest sol estadant:
el cor humà, i que no pari de batre.

CLARA
I ens quedarem tancades aquí...

BLANCA
Afanya't, Clara, afanya't.

CLARA
I a tu t'ha passat algun cop, això?

BLANCA
Doncs una vegada.

CLARA
I què vas fer?

BLANCA
Val més que no ho sàpigues... Afanya't, Clara, afanya't.

CLARA
I ara cap on? A la dreta? A l'esquerra?

BLANCA
Tu, corre, Clara, corre...

BLANCA + CLARA + COR

Ara tu i jo el que hem de fer, pro, és sortir,
Clara, del nostre univers de pintura.
Cal que enfilem de seguida el camí,
seguint el fil d'una música pura.

I, així, tornem a la vida que és nostra,
que pot semblar que es presenta, sovint,
en blanc i negre, tan nua, amb el rostre
d'ossos pelats i de pell sense tint.

Final

(L'escenari queda fosc. Només veiem la Clara i la Blanca.)

CLARA

Àvia, on som?

VEU EN OFF

(Ha de sonar igual que quan l'han imitat la Clara i la Blanca a la primera escena.)

Clara, mare... On sou?

(Fosc.)